

Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye- Yunanistan ilişkilerinde güvenlik ikilemi: NATO üzerinden bir analiz

The security dilemma in Türkiye-Greece relations in the 100th anniversary of the Republic: An analysis through NATO

Gönderim Tarihi / Received: 03.09.2023

Şahin ÇAYLI¹

Kabul Tarihi / Accepted: 23.10.2023

Doi: [10.31795/baunsobed.1354671](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1354671)

ÖZ: Türkiye ve NATO arasında güvenlik boyutunda karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır. Türkiye, Yunanistan ve NATO üçgenindeki güvenlik ilişkileri ise hem güvenliği hem de güvene dayanmayan ilişkileri birlikte barındırmaktadır. Yunanistan ve Türkiye, tarihsel süreç içerisinde Ege Adalarından Doğu Akdeniz'e, Batı Trakya Sorunundan Kıbrıs Sorununa kadar kendi aralarında birçok soruna sahiptirler. Bu tarihi çekişme bölgesel denklemde iki devleti güvenlik bağlamında daha fazla silahlanmaya, daha fazla müttefik bularak güç kazanma stratejisine yönlendirmektedir. Yunanistan ve Türkiye'nin arasındaki güç ve çıkar mücadelesi, bu iki devleti AB ve NATO'ya katılım noktasında motive eden önemli unsurlardır. Her iki devletin yaşadıkları yerel ve bölgesel güvenlik problemleri de bu iki ülkenin NATO'ya katılımını zorunlu kılmıştır. Çalışmada, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO içerisindeki rekabeti ele alınarak, bu rekabetin iki ülke arasındaki güvenlik ikilemindeki yeri analiz edilmiştir. Güvenlik ikilemi kavramının seçilmesinin nedeni iki ülke arasında çok fazla sorunun bulunması ve güvensizliğe dayalı politikalar izlemeleridir. Yunanistan ve Türkiye'nin kendi, güvenlikleri için attıkları adımlar, karşılıklı olarak tehdit algılanmakta ve güvenlik ikilemine yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Güvenlik ikilemi, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

ABSTRACT: There is interdependence between Türkiye and NATO in terms of security. Security relations in the triangle of Türkiye, Greece and NATO contain both security and relations that are not based on trust. Greece and Türkiye have many problems among themselves in the historical process, from the Aegean Islands to the Eastern Mediterranean, from the Western Thrace Problem to the Cyprus Problem. This historical conflict leads the two states in the regional equation to more armament in the context of security and to a strategy of gaining power by finding more allies. The struggle for power and interests between Greece and Türkiye are important factors that motivate these two states to join the EU and NATO. The local and regional security problems experienced by both states necessitated the participation of these two countries in NATO. In the study, the rivalry of Türkiye and Greece in NATO was discussed and the place of this rivalry in the security dilemma between the two countries was analysed. The reason for choosing the concept of security dilemma is that there are too many problems between the two countries and they follow policies based on distrust. The steps taken by Greece and Türkiye for their own security are mutually perceived as a threat and lead to a security dilemma.

Keywords: Türkiye, Greece, Security dilemma, North Atlantic Treaty Organization (NATO)

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sahincayli@duzce.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7855-524X>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

The Republic of Türkiye, located in a geography where the security threat is very high, has completed its 100th year. Greece's western-backed security policies have been threatening Türkiye's security since its establishment. The perception of distrust between the two states reveals the security dilemma between the two states. This security dilemma not only leads to more rivalry between the two countries, but also to more armament.

Along with the internationalized security, the increasing security need of the states forced the states to develop a collective security understanding. Türkiye and Greece follow policies that prioritize their security in their foreign policies. Türkiye has followed the policies included in the common defense and security agreements since its establishment. Greece, on the other hand, creates the perception of security through its opposition to Türkiye. The policies of the two countries based on mutual distrust inside and outside NATO reveal an equation with many unknowns. The bilateral cooperation of countries such as the USA and France, which are included in this equation, with Türkiye and Greece further increases the security dilemma between the two states.

Methodology

Within the scope of the study, the concept of security dilemma, which has come to the fore in international relations in recent years, has been used. In the theoretical context, the concept of security dilemma is explained and the competition between Greece and Türkiye within the scope of NATO is discussed from the perspective of this concept.

Findings and discussion

USA is the state that shapes the western-type security understanding most within the scope of NATO. The USA has succeeded in bringing together Greece and Türkiye, which it has a significant influence capacity, under the same international security organization, within the framework of the same security objectives. The USA actively benefited from Greece and Türkiye within the scope of the Containment Policy during the Cold War period. Shaped by a Western-style security understanding, Greece and Türkiye continued their problems within the scope of NATO. These problems sometimes bring the two states to the brink of conflict and war. These two states are forcing NATO to choose between themselves with the policies they follow. NATO, on the other hand, attaches great importance to these two countries that ensure the security of the southeast flank and acts as a cement between these two countries.

Greece and Türkiye, which became members of NATO in 1952, have been affected by the decisions taken by NATO in both their domestic and foreign policies over the course of 70 years. Both countries see their future in the West and both countries consider their national security within the scope of NATO. Especially Greece uses its NATO and EU membership both internally and externally. Both countries follow policies that will reflect the experiences they have gained within the scope of NATO to their own institutions and especially to their armies. The armies of both countries, which became more institutionalized, were also more armed. Institutions within the two states, which have developed their institutional ties with NATO, have become more in cooperation with the western world over time.

Results and recommendations

Although Türkiye and Greece are in an alliance with the same goal within the scope of NATO; they are trying to gain power with the bilateral cooperation they have developed with countries such as the USA, France and England. Türkiye and Greece, which have big problems between them, are trying to take advantage of both NATO and the relations they have developed within the scope of bilateral cooperation. The fact that both states do not trust each other makes their point of view towards each other more threatening. The security steps taken by the two states make each other feel more insecure. The steps taken by both states are designed to ensure their own security, as well as to make the other state insecure. They frighten each other with the military exercises they do in both states, and they also prepare themselves for the worst scenario.

Within the scope of the study, the security problems between Türkiye and Greece in the centennial of the Republic of Türkiye were analyzed through NATO. The NATO example was chosen because this international security organization is very strong and experienced and has a strong influence on the security of both countries. The reason for choosing the concept of security dilemma in the theoretical context is that it analyzes the relations based on insecurity between the two countries. Both countries continue the rivalry among themselves in a controlled manner within NATO, and they use NATO as a tool in this competition. As NATO needs these two countries on its southeast flank, it plays an important role in preventing the rivalry between these two countries from turning into a conflict and war. Even though NATO changes its format with the change of the international system, the security dilemma between Türkiye and Greece, the two important NATO countries, will continue.

Giriş

Yunanistan ve Türkiye; Ege Adaları, Kıbrıs, Doğu Akdeniz gibi birçok soruna sahiptirler ve bölgede sürekli rekabet halindedirler. Yunanistan kuruluşundan beri Anadolu coğrafyasına doğru izlediği genişleme politikası ile bölgede güvensiz bir ortamın oluşumunda etkili olmuştur. Türkiye ise Yunanistan ile mücadelenin yanında, Ortadoğu'dan Kafkasya'ya zorlu bir coğrafya ile etkileşim halindedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemin çift kutuplu sisteme evrilmesi ile birlikte, Sovyet tehdidi karşısında iki devlet de ABD liderliğindeki blokta yer almayı seçmişler ve NATO'nun güvenlik şemsiyesinin içerisinde yer almışlardır. Türkiye NATO'da yer almak için Kore Savaşı'nda yer almış ve günümüze kadar NATO içerisinde birçok önemli görev üstlenmiştir.

Dünyanın en etkili, güçlü ve tecrübeli uluslararası güvenlik örgütü olan NATO içerisine kendi aralarında sahip oldukları sorunları taşıyan iki devlet, ABD'nin güvenlik anlayışıyla zaman içerisinde kendi güvenlik anlayışlarını şekillendirerek, dış politikalarını belirlemişler ve ordularını güçlendirmişlerdir. ABD'nin hem NATO hem de Yunanistan üzerinde etki kapasitesi çok yüksektir. ABD her iki ülke ile Çevreleme Politikası gibi pek çok noktada işbirliği yapmıştır. Yunanistan kuruluşundan günümüze takip ettiği büyük güçlerin desteğini alarak güç elde etme stratejisini NATO'nun içerisinde de devam ettirmektedir. Fransa ve ABD ile kurduğu yakın ekonomik, siyasi ve askeri ilişkileri kullanarak NATO içerisinde Türkiye'ye karşı mevzi kazanmaya çalışmakta ve Türkiye ile sahip olduğu sorunları kendi lehine çözmeye çalışmaktadır. Türkiye ise Yunanistan ile var olan sorunları kendi aralarında çözmeye çalışmaktadır. Türkiye ise Yunanistan'ın NATO'yu kendi çıkarlarına alet etme stratejisi karşısında mecburen NATO'da karşı hamleler ile cevap vermek durumunda kalmaktadır.

Cumhuriyetin 100. yılında, Türkiye ve Yunanistan, 2023 yılı itibariyle NATO'ya üyeliklerinin 71. yılını doldurmuş bulunmaktadırlar. Bu iki ülke dünyada en önemli uluslararası güvenlik örgütü olan NATO'nun önemli iki üyesidir. NATO ve Yunanistan ile olan ilişkiler Türkiye'nin önümüzdeki dönemde güvenlik noktasında geleceğini belirleyecektir. Bu kapsamda araştırmanın temel sorunsalı Yunanistan ve Türkiye arasındaki rekabette NATO'nun etkisinin incelenmesidir. Çalışma güvenlik ikilemi kavramı üzerinden analiz edilmiştir. Güvenlik ikilemi kavramının seçilmesinin nedeni ise her iki devletin de birbirlerine karşı uyguladıkları güvensizliğe dayalı politikalarıdır. Güvenlik ikilemi kavramı içerik itibariyle iki ülke arasındaki güvenlik sorunlarına ışık tutmaktadır. 1952'den günümüze NATO içerisinde iki ülkenin yaşadıkları krizler ve NATO'nun izlediği politikalar, iki ülkenin arasında bir güvenlik ikilemi kapsamında rekabet olduğunu göstermektedir. NATO iki devlet arasında yaşanan krizlere zaman zaman müdahale ederek çatışmayı önlemektedir. İki devlet de NATO içerisindeki pozisyonlarını güçlendirerek karşılıklı güç elde etmeye çalışırken, izledikleri bu strateji kendi aralarında daha fazla güvensiz politikalara neden olmaktadır. Araştırmada Yunanistan ve Türkiye arasındaki rekabetin NATO platformuna nasıl taşındığı ve NATO'da iki devletin kıyasıya bir mücadele içerisinde olduğu istatistikî bilgiler ve veriler ile ortaya konulmuştur.

Teorik kapsam: Güvenlik ikilemi

Dış politika ve uluslararası politika çalışmalarında önemli bir kavram olan Güvenlik ikilemi, ilk olarak 1950'de John Herz tarafından ortaya atılmıştır. Robert Jervis, Charles Glaser gibi akademisyenlerce daha da geliştirilen kavram, bir devletin kendini daha güvenli hale getirmek için nasıl harekete geçtiğini açıklar. Bu kapsamda aktörler silahlanma, askeri kuvvetleri alarına geçirme, yeni ittifaklar kurma veya diğer devletleri daha az güvenli hale getirme gibi stratejiler izleyebilirler. İzlenen politikalar ile birlikte her iki taraf da eskisinden daha iyi durumda olmayan bir düşmanlık siyasetini devam ettirirler (Walt, 2022).

Bu kavram güvenliğin devletlerin elde etmek için rekabet ettiği bir şey olduğu varsayımına dayanır. Anarşik bir uluslararası sistemde koruma adına kendi imkânlarına güvenmek zorunda olan aktörler, diğer aktörlerin güçlerinin etkisinden kaçmak için daha fazla güç ve çıkar elde etmeye çalışırlar. Bu durum diğer aktörlerin daha güvensiz hissetmelerine ve en kötü senaryo hesabı yapmalarına yol açar. Devletlerin kendilerini hiçbir zaman güvende hissetmemeleri devletler arasında büyüyen bir güvensizlik sarmalına neden olur (Griffiths vd., 2013: 135). Güvenlik ikileminin bir güvenlik açmazıyla sonuçlanması ihtimali, ikilem içindeki aktörlerin birbirleriyle ilgili nasıl politikalar üreteceğine ve aktörlerin nasıl seçimler yapacağına bağlıdır (Bilgiç, 2012: 343).

Güvenlik ikilemi aktörlerin birbirlerine hiçbir koşulda güvenmedikleri ortamda en kötü senaryoların düşünülmesinde yararlanılan önemli bir kavramdır. İttifaklar sistemini, silahlanma yarışını, ‘Dehşet dengesini açıklarken kullanılmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplindeki değişim ve gelişmelerden hareketle içeriği zamanla değişime uğramıştır. Devletlerin kimlik arayışı, toplumsal güvenlik ikilemleri, güvensizlik ikilemi gibi yeni kavramlar uluslararası ilişkiler disiplininde güvenlik ikileminin daha fazla kullanılmasını sağlamıştır (Çelikpala, 2019: 2). Devletlerarasındaki çıkar rekabetinin artması ile birbirlerine karşı duydukları güvensizlik de yine güvenlik ikilemi kavramı tarafından incelenmiştir (Üçağaç ve Kalkan, 2023: 294).

Ulusal güvenlik noktasında Realistler için en önemli aktör olan devlet için güç ve çıkar vazgeçilmez unsurlardır. Realistler güvenlik kavramına, güç, çıkar ve tehdit bağlamında değer atfetmektedirler. Devletin devamı ulusal çıkar olarak görülürken bu noktada güç önemli bir etken olarak görülmektedir. Anarşik olarak algılanan uluslararası sistemde realistlerin güç ve çıkar endeksli politikalarının güvenlik ikilemine neden olması beklenmektedir (Çukur, 2018). Realistlerin güç temelli yaklaşımları uluslararası sistemde problemlerin çözümünden ziyade daha fazla artmasına neden olmaktadır. Bu durum ise sistemde büyük kriz ve çatışmaların zeminini hazırlamaktadır.

Devletlerin birbirlerini tehdit olarak algılamaları, söz konusu devletlerin birbirlerine karşı güvenliklerini olumsuz etkileyip uzun vadede güvenlik ikilemine neden olabilir. Güvenlik ikilemine neden olduğu durumlarda karşılıklı silahlanan rakip devletler, aynı zamanda kendilerini güvene almak için başka ülkeler ile ittifak yaparak ya da uluslararası güvenlik örgütlerine katılarak güvenlik ihtiyacını gidermeye çalışır. Bu noktada 100. yılını dolduran Türkiye ile 200. yaşına yaklaşan Yunanistan’ın 1990’larda birbirine karşı silahlanmaları örnek olarak verilebilir (Kaçar, 2014). İki devletin tarihi ve ezeli rekabeti göz önüne alındığında, güvenlik ikilemi iki devlet arasındaki ilişkilerin yönünü analiz etmede önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye- Yunanistan ilişkilerinin tarihsel boyutu ve iki devlet arasındaki sorunlar

Osmanlı Devleti’nde ilk Yunan isyanı 1821 yılında Balkan topraklarında geniş bir alanda ortaya çıkmıştır. Rusların ve Batılı devletlerin desteğini alan Yunanlılar, Osmanlı Devleti’nin bütün uğraşlarına rağmen, Yunan Devleti’ni resmen kurmuşlardır. Yunan Devletinin genişlemesi 1922 sonbaharına kadar devam etmiştir (Kayıran ve Metintaş, 2018: 33). Mudanya Mütarekesi sonucunda, kesin barış görüşmelerine gidilmiştir. Uzun yıllar savaş halinde kalan Türkiye ve Yunanistan, 24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile barış dönemine girmiştir (Kalelioğlu, 2009: 101). Birinci Dünya Savaşında sorunlarını çözemeyen devletlerin tekrar bir dünya savaşına gittiği süreçte, Türkiye ve Yunanistan kendi devletlerinin güvenliklerini önceleyen politikalar izlemişlerdir. Bu kapsamda Türkiye ve Yunanistan’ında içerisinde yer aldığı Balkan Antantı önemli bir anlaşmadır. II. Dünya Savaşı’na bakıldığında ise tarafsız kalan Türkiye’nin komşusu Yunanistan ise Almanya’nın işgaline maruz kalmıştır. Yunanistan ile devam eden sorunlu politikaları, Osmanlı’dan sonra Türkiye devralmıştır. İki devlet arasındaki geçmişten gelen sorunlar yeni süreçte başka sorunlarında eklenmesi ile daha karmaşık hale dönüşmüştür.

Yaşanılan iki dünya savaşının da en fazla kazananlarından olan ABD, yaptığı askeri yardımlarla etkisi altına aldığı ülkenin, kendi iradesi dışında kararlar almasını önleyici politikalar izlemiştir. İstikrarlı dönemlerde hissedilmeyen bu bağımlılık uluslararası konjonktürde radikal bir değişiklik veya kriz meydana geldiğinde çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye bu politikalarla Kıbrıs Meselesinde fazlasıyla yüzleşmek durumunda kalmıştır. ABD, Truman Doktrini, Marshall Planı ve NATO sürecinde askeri yardım programlarını NATO kapsamında devreye sokmuştur (Birlük, 2008: 132-133). Bu dış yardımlar ile birlikte ABD, Yunanistan ve Türkiye üzerinde güçlü bir etki kapasitesine ulaşmış ve NATO kapsamında bu iki ülke arasındaki güç dengesini koruyucu politikalar izlemiştir. ABD’nin yaptığı dış yardımlar, ABD’nin bu iki ülke üzerinde yaptırım gücünü arttırmış ve bu durum ABD’ye uzun bir süre iki ülke arasındaki sorunları dizginleme olanağı vermiştir”.

Ege’de Yunanistan’ın Türkiye’yi hiçe sayarak karasularını tek taraflı olarak arttırma politikaları, iki ülkenin Ege denizinde yaşadığı sorunların başlangıcını oluşturmaktadır. Yunanistan’ın Batı’dan aldığı

destekle ve uluslararası konjonktürde lehine kullanarak, silahlı statüde olması gereken adaları silahlandırması gibi adımlar, kendi ulusal çıkarlarını ve güvenliğini düşünen Türkiye tarafından zaman içerisinde tepki ile karşılanarak gerekli adımların atılmasına neden olmuştur (Yaycı, 2020: 1-3). Yunanistan'ın bu tek taraflı adımları sadece Türkiye'nin ulusal çıkarlarına tehdit olmasının ötesinde NATO için düşünüldüğünde ittifakın bu bölgedeki güvenliğini zaafiyete uğratmaktadır.

1995'de Yunanistan Parlamentosu'nun Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden hareketle Ege'de karasularını 12 deniz miline çıkarma hakkını saklı tuttuğunu ilan etmesi, Türkiye tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Türkiye'nin Ege'de çok dar bir alana sıkışması anlamına gelecek bu durumu kabul etmesi mümkün gözükmemektedir (Demirci, 2020). İki ülke arasında başlı başına çok büyük bir sorun olarak bekleyen bu durumu aynı zamanda Kıbrıs meselesi ve Doğu Akdeniz enerji güvenliği gibi iki ülke arasındaki diğer sorun alanlarından ayrı düşünmek pek mümkün gözükmemektedir (İren ve Atlığ, 2022: 327).

Ege Adalarının statüsünü değiştirmeye yönelik Yunanistan tarafından silahlandırmaya yönelik politikalar, Türkiye'nin hukuki ve sert politikaları ile karşılık bulmaktadır. Adaların silahlı olmasına dair Lozan ve 1947 Paris Barış Antlaşmalarının net bir şekilde ortada olmasına rağmen Yunanistan'ın attığı bu adımlar, Türkiye'nin ulusal güvenliği noktasında bir tehdit olarak algılanmaktadır. Limni adası örneğinde olduğu gibi iki ülkenin karşı karşıya gelmesi olası krizlerin riskini artırmaktadır (Aksu, 2014: 62). İki ülkenin arasındaki tansiyonun yükselmesi durumunda ABD ve NATO enerjisini bu krizlerin soğutulmasına harcamaktadırlar.

Bir Türk gemisinin Kardak kayalıklarına oturması sonrasında, kayalıkların kime ait olduğu noktasında yaşanan mücadele iki NATO ülkesinin birbirlerine nota vermesine ve gerginliğin üst seviyeye çıkmasına neden olmuştur. Olayın iki ülkenin kamuoylarına yansımalarıyla iki ülkenin de kayalıklara asker çıkarma hamleleri sonrasında olay daha da büyümüştür. 1996 yılında yaşanan Kardak krizi olarak bilinen iki ülkenin karşı karşıya gelerek savaşın eşiğinden döndüğü bu büyük gerginlik ABD'nin araya girmesi ile sonlandırılmıştır (Özgör, 2021: 643). Bununla birlikte iki tarafın da bu bölgedeki yasal statü noktasındaki mücadelesi hassasiyetini korumaya devam etmektedir.

1923'te imzalanan Lozan anlaşmasından günümüze Türkiye ve Yunanistan arasındaki önemli bir sorunda Batı Trakya Türklerine yönelik Yunanistan tarafından yürütülen asimilasyon politikalarıdır. Kendi dilinde ve dininde yaşantının kısıtlandığı, devlet ve özel sektörde iş yaşantısından dışlanan Türkler ciddi sıkıntılar çekmektedir. Yunanistan'ın Batı Trakya'da uyguladığı politikalar ikili ziyaretlerde gündeme geldiği gibi, aynı zamanda ikili ilişkilerde de gergin alanlardan birisini oluşturmaktadır. İkili sorunların zaten çok fazla olduğu bir terazi düşünüldüğünde Batı Trakya Türklerinin sorunları da önemli bir kaldıraç etkisi yapmaktadır.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 1999'da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi pasaportuyla Kenya'da yakalanması PKK'nın hem Avrupa hem de Yunanistan tarafından nasıl desteklendiğini göstermiştir. PKK'nın bu ülkede sahip olduğu eğitim kampları ve finans kaynakları Türkiye tarafından ortaya konulmuştur. Yunanistan'ın PKK'ya bu desteği zaman zaman Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur (Güngörmez, 2019: 609).

Kıbrıs'ta İngiltere'nin devreden çıkmasıyla Türkiye, Kıbrıs Sorununa ortak olmuştur. İlk etapta Kıbrıs'ın İngiltere tarafından kendisinden alındığını ileri süren Türkiye, adanın kendisine verilmesini savunmuştur. Bu politika başarısız olunca, Kıbrıs adasının paylaşılmasına razı olarak "Taksim" tezini savunmuştur. Bu tez de gerçekleşmeyince 1959 yılında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan garantörlüğünde, Kıbrıs'ta ortak bir yönetim oluşturulsa da başarılı olunamamıştır (Albayrak, 2000: 274).

ABD'nin 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'taki askeri müdahalesi kapsamında en büyük kaygısı çıkabilecek bir Türk-Yunan savaşının önüne geçmek olmuştur. Kıbrıs'ta barış sağlanma sürecinin uzaması, Yunanistan'ın ABD'de yürüttüğü lobi faaliyetlerinin başarılı olmasını sağlamıştır. 1975 Şubat'ında Başkan Ford'un ve Kissinger'ın karşı koymalarına rağmen ABD, Türkiye'nin Kıbrıs

harekâtında NATO silahlarını kullandığı gerekçesi ile Türkiye'ye karşı ambargo uygulama kararı almıştır (Soysal, 1977: 261). 5 Şubat 1975'te uygulamaya giren bu karar doğrultusunda ABD, Türkiye'ye silah satışını durdururken aynı zamanda planlanan 200 milyon dolarlık askeri yardımı da durdurmuştur (Balcı, 2017: 171). Bu ambargolarla birlikte ABD ile Türkiye arasındaki gerginlik 12 Eylül 1980 darbesine kadar büyüyerek devam etmiştir. Darbe sonrası iki ülke arası ilişkiler tekrardan ABD'nin istediği hale geri dönmüştür.

Akdeniz'e 1677 km sınırı olan Türkiye'yi görmezden gelen Yunanistan, Ege ve Doğu Akdeniz'deki kaynakları Türkiye ile paylaşmak istememektedir. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler ile yaptığı anlaşmalar ile Türkiye'yi pasifize etmek isteyen Yunanistan, Türkiye ile anlaşma yapan Libya meşru hükümetine karşı darbeci Hafter güçlerini desteklemiştir (Alpar, 2020: 282). Fransa gibi küresel aktörlerin de Yunanistan'a vermiş olduğu destek, Yunanistan'ı cesaretlendirmektedir. Bununla birlikte NATO'nun iki üyesi Doğu Akdeniz'de karşı karşıya gelirken, NATO'nun bu bölgeye olan ilgisi de artmaktadır.

Avrupa Birliği, Kıbrıs Rum tarafını Annan Planı'nı reddetmelerine rağmen birliğe almıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan AB üyeliklerini kullanarak Türkiye'nin AB üyeliğinin önüne geçmeye çalışırken aynı zamanda bu durumu kendi çıkarları çerçevesinde kullanmaktadırlar. Türkiye ise güçlü bir NATO üyesi olarak, NATO'nun AB ile faaliyetlerine Kıbrıs Rum Yönetiminin katılmasını veto etmektedir. Bu Kıbrıs uyuşmazlığını kullanan hem NATO hem de AB üyesi Almanya ve Fransa gibi devletler, Türkiye'yi AB'nin dışında ama AB'ye yakın tutma politikaları izlemektedirler (Karaosmanoğlu, 2014: 34). Bu AB'nin kontrollü politikaları ile birlikte Soğuk Savaş sonrası 1990-1993 arasında iktidardaki Konstantin Miçotakis iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmeye yönelik politikalar izlemiştir. 1993-1996 arasında tekrar iktidara gelen Andreas Papandreu ise iki ülke arasındaki ilişkileri sertleştirmiştir. Soğuk Savaş sonrası değişen dengeler ile birlikte iki devletin rekabeti Balkanlar coğrafyasında devam etmiştir (Ayhan, 2014: 174).

Yunanistan'ın Türkiye'yi tehdit algılayarak takip ettiği güç yarışına dayalı dış politikalar güvenlik ikilemine neden olmaktadır. Kıta sahası, karasuları, hava sahası, Kıbrıs, Ege Adaları ve silahlandırılması, Batı Trakya gibi meselelerde taraflar arası gerginlik çok kolaylıkla artabilmektedir. 1974 Kıbrıs Harekâtında olduğu gibi bu gerginlik silahlı bir mücadeleye dönüşebilmektedir. Yine bu noktada 1996 Kardak Krizinde yakın zamanda gerçekleşmiş önemli bir gerilimdir (Sediroğlu, 2023: 69).

Kıbrıs Rum kesimi Rusya'dan aldığı S-300 füzelerini Kıbrıs'a yerleştirmek istemiştir. Türkiye ise bunu hem KKTC'ye hem de kendisine direkt tehdit olarak algılamıştır. S-300'lerin Kıbrıs Rum kesimine konuşlanması durumunda adanın içinden ve dışından bütün imkânlar kullanılarak füzelerin yok edileceği tüm dünyaya ilan edilmiştir. Bu kriz ortaya çıktığında birçok NATO ülkesi araya girerek, Türkiye'nin Kıbrıs'ta Türk askerini sembolik olarak azaltması, Kıbrıs üzerindeki gözlem uçularının rotasının Rumların istediği gibi düzenlenmesi gibi jestler yapması durumunda, Rum tarafını ikna edeceklerini vaat etmişlerdir. Türkiye ise kesinlikle hayır cevabı vermiştir (Cem, 2009: 220).

Soğuk Savaş döneminin özel şartlarının yanı sıra Kıbrıs, NATO, AB ilişkilerinin getirdiği koşullar da Yunanistan- Türkiye arasındaki sorunları devam ettirmiştir. 1959-1960 Londra ve Zürih anlaşmalarının akabinde istenen raya oturmayan ilişkiler, Özal döneminde bütün gayretlere rağmen istenen seviyeye gelmemiştir. Sonraki yıllarda yaşanan irili ufaklı krizlerle iki ülke hem NATO'da hem de NATO dışında karşı karşıya gelmişlerdir (Babalı, 2014: 295). Kendi aralarındaki mücadeleyi zaman içerisinde BM ve AB gibi farklı platformlara taşıyan iki ülkenin özellikle bu noktada kullandıkları en önemli uluslararası kuruluşlardan birisi üyesi oldukları NATO olmuştur.

Türkiye- Yunanistan'ın NATO'ya katılım süreci

Türkiye kuruluşundan günümüze hem kendi güvenliğine hemde bölgesel güvenliğe önem vermiştir. Bu kapsamda oluşan güvenlik anlaşmalarının içerisinde yer almıştır. Türkiye ve Yunanistan bölgesel ve küresel gelişmeler nedeniyle 1934 yılında dört devleti bir araya getiren Balkan Antantı'na üye olarak bölgesel barış için önemli bir adım atmıştır. Balkan Antantı, revizyonist politikalar izleyen yakın coğrafyadaki devletlere karşı önemli bir adımdır. Balkan sınırlarında değişiklik peşinde olan Bulgaristan

ve Akdeniz’de genişleme emellerine sahip olan İtalya gibi devletlerin oluşturduğu güvensizlik ortamına karşı bu anlaşma stratejik bir hamle olmuştur (Alacakaptan, 1986: 96).

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan günümüze yönünü batıya dönerek dış politikasında Batıcılık ve statükoculuk politikalarını izlemiştir. Kuruluşundan sonra bölgesel güvenlik politikalarına önem veren Türkiye, bu noktada ortak güvenlik anlaşmaları imzalayarak, bölgesel güvenlik işbirliklerinin içinde yer almaya çalışmıştır. Bu noktada Balkan Antantı, Bağdat Paktı ve NATO örnek olarak verilebilir. Yunanistan ise II. Dünya Savaşı sonrasında bir iç savaşın içine düşmüş ve bu iç savaştan batı ülkelerinin desteğiyle çıkabilmiştir. Bu büyük dünya savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünya ve her iki ülkenin duydukları güvenlik kaygıları yeni ittifak arayışlarına neden olmuştur. Bununla birlikte ABD ve Sovyetler liderliğindeki yeni dünya da Türkiye ve Yunanistan seçim yapmak durumunda kalmıştır.

Çift kutuplu uluslararası sistemde bir tarafta ABD’nin önderliğini yaptığı NATO ve Batı Bloğu, diğer tarafta ise SSCB’nin liderlik yaptığı Varşova Paktı ve Doğu Bloku yer almıştır. Kapitalist bloğun güvenliğini NATO sağlarken, Sosyalist bloğun güvenliğini ise Varşova Paktı üstlenmiştir (Kamil, 2017: 88). Türkiye ve Yunanistan ise oluşan yeni sistemde batı ile olan ilişkilerini geliştirmişlerdir. Bu iki devletin Batı bloğu ile ilişkileri geliştirmesinde Batı’nın ekonomik, ticari, siyasi ve askeri yardımlarının yanında Sovyetlerin tehditleri de etkili olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında bir süper güce dönüşen Sovyet Rusya’nın, Türkiye’den Türk-Sovyet sınırında Sovyetler lehine değişiklik talep etmesi, Boğazlarda üs talep etmesi, Montreux Sözleşmesi kapsamında revizyon isteği (Yüceer, 2002: 72), Türkiye’yi hem endişeye hem de kendisini bu taleplere karşı savunacak müttefik arayışına itmiştir. Bu müttefik arayışları Soğuk Savaş’ın başlamasıyla Türkiye’yi daha fazla Batı dünyasına yaklaştırmıştır.

Truman Doktrini sonrası ve özellikle Türkiye’nin NATO’ya girmesi ile birlikte, Türkiye önemli miktarda yardım almaya başlamıştır. Bu yardımların amacı ise Türkiye’nin muhtemel bir Sovyet saldırısı karşısında zarar görmesini engellemek, ilerleyen yıllarda Türkiye’de kurulacak olan Amerikan ve NATO üslerinin güvenliğinin sağlanmasıdır. Aynı zamanda bu yardımların amacı Türkiye’nin NATO içerisinde tutularak, ileriki yıllarda Bağdat Paktı gibi örgütlenmelerin içerisinde yer almasını sağlamak ve Türkiye’nin istikrarının NATO ve ABD çıkarları için önemli olarak görülmesidir (Oran, 2009: 552).

En büyük, en ileri derecede örgütlenmiş ve en istikrarlı askeri güvenlik ittifakı NATO’dur. İkinci Dünya savaşı sonrasında kurulmuş olsa da günümüzde varlığını devam ettirmesiyle güvenlik odaklı örgütler için model oluşturmaktadır. Sovyetlere karşı kurulmuş olan bu örgüt çevreleme politikaları kapsamında temel bir unsur olmuştur. Çevreleme politikası kapsamında Truman Doktrini, Marshall Planı, Kore Savaşı, SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı) ve Bağdat Paktı ile birlikte NATO batının üstünlüğünü sağlaması açısından önemli bir araç olmuştur (Bennett ve Oliver, 2015: 307). Bu politikalarda Yunanistan ve Türkiye’nin önemi açıkça ortaya çıkarken, bu iki devlette iki kutba ayrılan dünyada güvenlik ihtiyacını NATO ile giderme yolunu seçmek durumunda kalmışlardır. Truman ve Marshall yardımları ile siyasi ve ekonomik olarak ABD ile ilişkilerini geliştiren Türkiye ve Yunanistan, NATO’ya dahil olarak askeri olarak da ABD’ye yakınlaşmışlardır. Soğuk Savaş süresince Sovyetler’in faaliyetleri Yunanistan ve Türkiye’yi NATO’ya daha fazla yakınlaştırmıştır (Akbaş, Çelik ve Duman, 2019: 2249).

Kuruluşundan beri büyük güçlerden gelen tehditler nedeniyle çeşitli ittifak sistemleri içerisinde yer alan Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan dengeler ve tehditleri göz önünde bulundurarak 1952 yılında NATO örgütüne katılmıştır. Askeri altyapısını bu örgüte göre şekillendiren Türkiye, Sovyetlere karşı bir güvenlik şemsiyesinin altına girmiştir. NATO içinde ise batının diğer müttefikleri ile ulusal çıkar çatışmaları çıktığında, Yunanistan ile Kıbrıs sorununda olduğu gibi belli bir davranış biçiminin dışına çıkamayarak zaman zaman NATO’nun başat gücü olan ABD ile gerginlikler yaşanmıştır (Köni, 2016: 179- 180).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyetlerin batı'da ve doğu'da Kızıl ordu aracılığıyla yayılmacı politikalar izleyerek, Estonya, Letonya ve Litvanya'nın tamamını ve Finlandiya, Romanya ve Polonya'nın bir kısmını ilhak etmiştir. Sovyetlerin bundan sonrası için Türkiye ve Yunanistan'a yoğunlaşacağını düşünen ABD Başkanı Truman, kongreden Türkiye ve Yunanistan'a yapılmak üzere dört yüz milyon dolarlık yardımın onaylanması için çaba sarf etmiştir (Duman, 1987: 227). Truman Doktrini kapsamında ve sonrasında Marshall yardımları kapsamında Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan yardımların bu ülkelerin daha fazla Batı yanlısı politikalar izlemesinde önemli bir yeri vardır.

ABD Sovyetler ile tüm dünyada büyük bir nüfuz mücadelesine girmiştir. Bu rekabette Türkiye ve Yunanistan'ın stratejik konumu bu ülkeleri ABD için çok önemli kılmıştır. Aynı zamanda Yugoslavya'nın Komintern ve Kominform'dan atılarak Sovyetlerin açık bir hedefi haline gelmesi ABD için önemli bir avantaj meydana getirmiştir. Bir yandan Yugoslavya'nın Sovyetlerden uzaklaşmasını isteyen diğer yandan güney kanadını Türkiye ve Yunanistan ile güçlendiren NATO, bu iki ülkenin katılımıyla hem Balkanlar üzerindeki etkisini hem de Ortadoğu petrollerine yakınlık sağlamayı amaçlamıştır (Oran, 2009: 549).

NATO'nun güneydoğu kanadı için çok önemli olan Yunanistan ve Türkiye'ye, batılı ülkeler önemli bir müttefik gözü ile bakmışlardır. Kore Savaşı ve sonrasında Soğuk Savaşta yaşanan gerginlikler, iki ülkenin NATO ittifakı içerisindeki yerini pekiştirmiştir. Türkiye ve Yunanistan NATO'ya katılmak ile bir taraftan önemli bir güvenlik şemsiyesinin altına girerken diğer taraftan NATO'ya zaman içerisinde daha fazla bağlanmışlardır. Bu bağımlılık çerçevesinde kendi aralarındaki sorunları NATO platformuna da taşıyarak mücadelelerini devam ettirmişlerdir.

Türkiye- Yunanistan güç rekabetinde NATO'nun araçsallaştırılması

Yunanistan'ın kuruluşunda olduğu gibi günümüze kadar geline süreç içerisinde hep büyük devletlerin desteği ile kazanımlar elde etmesi alışkanlığı, Türkiye ile ilişkileri olumsuz etkilemektedir. İlişkilerinde direkt temas kurmaktan ziyade en küçük sorunu uluslararası bir sorun haline getirmesi, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların çözümünde önemli bir problem teşkil etmektedir (Uzun, 2004: 47). Yunanistan'ın bu tutumu AB ve NATO gibi önemli uluslararası kuruluşlarda işleyişi olumsuz etkilediği gibi iki devlet arasındaki sorunları sürekli hale getirmektedir.

Sovyetlerin tehdidi karşısında NATO gücünü arkasına alan Türkiye, ABD 'den daha kolay bir şekilde dış yardım alsa da, AB ülkeleri kadar kalkınma sağlayamamıştır. Aldığı dış yardımları yerinde ve etkin kullanamama, Türkiye'deki siyasal ve ekonomik yapının kendini değişen şartlara göre yenileyememesi ve NATO ülkeleri ile güçlü bağların kurulamaması bu durumda etkili olmuştur (Gözen: 2018: 171).

NATO içerisinde gayrisafi milli hasıllarına göre en fazla savunma harcaması yapan ülkelerden olan Yunanistan ve Türkiye dikkat çekmektedirler. Her iki ülkenin aralarında sahip olduğu kronik sorunlar NATO üyesi olmaları nedeniyle ayrıca dikkat çekmektedir. NATO üyesi olması iki ülkeyi çatışmadan uzak tutmasına rağmen, silahlanma noktasında ise bu ülkelerin attığı adımlar yakından takip edilmektedir (Şahingöz ve Tütüncü, 2017: 2-3). Her iki ülkeninde NATO üyesi olmaları ise bu ülkelerin silahlarını Batı ülkelerinin içerisinde temin etme baskısını beraberinde getirmektedir.

Yunanistan'ın NATO platformunu kullanarak Lozan anlaşması dahil olmak üzere mevcut siyasi ve askeri dengeyi bozma politikalarına karşı, Türkiye de bu politikalara karşı kendi çıkarlarını koruyacak politikalar izlemiştir. 6-7 Eylül 1955 olayları sonrası Yunanistan, Balkan Paketi çerçevesinde Türkiye ile işbirliğini bitirdiğini açıklamıştır. Yine Yunanistan 1955 yılının Eylül ayı sonrasında, NATO'nun İzmir'deki karargahında görevli Yunan subayları geçici olarak geri çekmiştir (Fazla, 2022, 755).

Türkiye modernizasyon kapsamında kendi hareket ihtiyaçlarını karşılamak için, NATO uyumlu modern silah ve teçhizatı ABD ve Batı ülkelerinden talep ettiği zaman karşısına demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi engellerin, Batı tarafından satışlarda önkoşul olarak sunulduğu görülmektedir. Türkiye'ye silah satışları kendi iç dinamiklerinde sorun olmaktadır. Bir tarafta Türkiye karşıtları Kıbrıs Meselesi, Ermeni Meselesi gibi ciddi sorunları ön plana çıkararak satışları engellemeye çalışırken diğer

tarafından savunma endüstri lobileri büyük bir Pazar payını kaçırmak istememektedirler (Erdurmaz, 2010: 139).

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan garanti anlaşması ile, Kıbrıs'ı kendi ulusal güvenliğinin bir parçası olarak gören Türkiye'nin hassasiyetleri kabul edilmiştir. Söz konusu üç devlet arasında imzalanan Garanti Anlaşması bu üç ülkeye garantörlük ve müdahale yetkileri tanımıştır. Bu anlaşmadan hareketle Türkiye, Kıbrıs'ın ve kendi güvenliği için adaya müdahale hakkını kendi egemenlik hakları bağlamında değerlendirmiştir (Atatorun, 2023: 281).

Rum tarafının adada dengeleri değiştirmeye yönelik adımlar atması Türkiye'nin de adaya müdahale edebileceği söylemlerini artırmıştır. Bu söylemler sonrasında 1964'te Amerikan Başkanı Johnson'un İnönü'ye yazmış olduğu Johnson Mektubu olarak anılan mektup, ABD ve Türkiye arasında büyük bir gerginliğe yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan ve Türkiye'nin çıkarlarının çatıştığı Kıbrıs adasına, Türkiye'nin müdahalesini onaylamamıştır. Türkiye'nin olası bir çıkartma yapması durumunda, Türkiye'yi Sovyetler'e karşı korumamakla tehdit etmiştir. Yaşanan bu gerginlikler NATO'nun ne derece Türkiye'nin güvenliğini sağladığı Türk kamuoyunda sorgulanmış ve yine Türk dış politikasında çok yönlülüğe geçiş tartışılmıştır (Aydın, 2008: 424). İç ve dış siyasette yaşanan olaylar ve hareketlilikler Türk dış politikasında etkili olmuştur.

Türkiye'nin ABD ve NATO ile kurmuş olduğu ittifaka duyduğu güven, Küba Füze Krizi ile yaşananlar, 1963-64 Kıbrıs olayları ve Johnson mektubu ile sarsılmıştır. Bu güvensizlikle birlikte Türkiye, SSCB ile olan ilişkilerine daha fazla önem vermiştir. Papadopoulos yönetiminde 21 Nisan 1967 yılında askerler Yunanistan'da bir darbe gerçekleştirmiş ve Yunanistan'da kurulan yeni hükümet "Kıbrıs'taki azınlık haklarının dikkate alınması suretiyle, Enosisi barışçı müzakerelerle sağlama gayesi gütmekteyiz" açıklaması yapmıştır. Artan gerginlikle birlikte Yunanistan'ın, Batı Trakya'da yaşayan Türklere baskı ve yıldırma politikasını artırması dikkat çekmiştir. ABD'nin darbeci hükümetin politikalarını desteklemesi, Türkiye'yi SSCB ile iyi ilişkiler kurmaya yöneltmiştir (Ölçekçiler, 2017: 93). İzlenen bu politikalar ile iki ülke de güvenlik dengesinde ufak bir değişime tahammül edemez hale gelmişler ve gerginlik gittikçe tırmanmıştır.

1974'te Türkiye'nin Kıbrıs'taki askeri müdahalesi gerçekleştirilirken, ABD bu harekâtı durdurmaya kalkmamış ve tek kaygısı Türk-Yunan savaşını önlemek olmuştur. ABD'deki Yunan lobisi Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türkiye'de haşhaş ekimini propaganda aracı olarak kullanmıştır. Yunan lobisi 1975 Şubat'ında Amerikan Kongresinden Ambargo kararı çıkarmayı başarmıştır. Ambargo kararının nedeni olarak Türkiye'nin Kıbrıs harekâtında NATO silahlarını kullanmış olması gösterilerek, Türkiye'nin Yunanistan'a karşı Kıbrıs'ta ödün vermesi hedeflenmiştir (Soysal, 1977: 261).

ABD'deki Yunan-Rum lobisi, ABD Temsilciler Meclisi'nde ve Senato'daki Yunan asıllı milletvekilleri ve senatörlerin yanı sıra, Musevi ve Ermeni üyelerin de desteğiyle, 5 Şubat 1975'ten geçerli olmak üzere, Türkiye aleyhine ABD silah ambargosu getirilmesinde etkili olmuşlardır. Aynı şekilde 24 Temmuz 1975'te ambargoyu kaldırma çabaları Kongre'de engellenmiştir (Bayramoğlu, 2006: 18).

1974'de Kıbrıs Müdahalesi karşısında, Yunanistan tepki olarak NATO'nun askeri kanadından ayrılmıştır. NATO ve ABD, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde güç dengesini gözetken politikalar izlemişlerdir. ABD ve NATO, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmesi noktasında da Türkiye'yi baskılamışlardır. Türkiye, kendisine yapılan bütün baskılara rağmen 1981 yılına kadar, Yunanistan'ın ittifakin askeri kanadına dönmesine izin vermemiştir (Öztürk, 2001: 7). Yunanistan NATO'nun askeri kanadından ayrıldığında Türkiye büyük bir avantaj yakalamıştır. Türkiye'de darbenin meydana gelmesi sonrasında yeni yönetim Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşüne izin vermiş ve Türkiye büyük bir avantajı elinin tersiyle itmiştir. Bu süreç NATO'nun Yunanistan için ne kadar önemli bir uluslararası güvenlik örgütü olduğunu ortaya çıkardığı gibi, NATO için de Yunanistan ve Türkiye'nin ne kadar önemli iki ülke olduğu anlaşmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Ege Adaları'nın İtalya'dan Yunanistan'a geçmesi Ege Denizi'nde güç dengesini değiştirmiştir. Jeopolitik bir avantaj yakalayan Yunanistan, anlaşmalara göre yasak olsada adaları silahlandırarak bu yasağı delmiştir (Yorulmaz, 2014: 124-125). Türkiye ise buna tepki olarak

NATO kapsamına dahil etmediği 4. Ordu'yu İzmir'de tesis etmiştir. Yunanistan, zaman zaman silahsızlanma çağrısında bulunsada Türkiye Sismik-1 Gemisi'ni bölgeye göndermiştir. Ağustos 1976'da Hora gemisi, yanında 11 savaş gemisi olduğu halde Ege Denizi'nde Limni ve Midilli adası civarına açılmıştır. Taraflar karşılıklı olarak birbirlerini protesto etmişlerdir (İşyar, 2021: 446-447).

12 Eylül 1980 darbesi sonrası Türkiye'yi yönetmeye başlayan Kenan Evren ve arkadaşları, NATO'nun Amerikalı komutanı Rogers'ın kendilerine sunduğu planı kabul ederek, 20 Ekim 1980'de Türkiye'nin vetosunu kaldırmıştır. Roger'ın planı, Yunanistan'ın NATO'ya dönmesinden sonra Ege'deki komuta kontrol sorununun iki devlet arasında görüşmeler yoluyla çözümünü öngörüyordu. 1981 Ekimde iktidara gelen Andreas Papandreu böyle bir anlaşmaya varıldığından haberi olmadığını öne sürmüş ve görüşmeler yapılamamıştır. Görüşmeler hiç yapılmadığı gibi Yunanistan NATO'daki konumunu Türkiye'ye karşı kullanmak için elinden geleni yapmıştır (Gürel, 2018: 154).

Ankara 1950'li yıllardan itibaren Limni ve Semadirek adalarının silahsızlandırılmış statüsüne riayet edilmesine vurgu yapmıştır. Bu adaların silahsız kalması Türkiye ulusal güvenliği için çok önemli görülmektedir. Yunanistan'ın bu adaları NATO'yu kullanarak silahlandırma çabalarına, Türkiye hukuki haklarını kullanarak NATO üzerinden izin vermemiştir. Bu duruma tepki gösteren Yunanistan 1982 ve 1983 yıllarındaki düzenlenen tatbikatlara katılmamıştır (Başeren, 2006: 83). Bu gerginlikler sonrasında her iki ülkede birbirlerinin NATO'ya tahsis ettikleri askeri kuvvetler üzerinden veto yetkilerini kullanmaya başlamışlardır. Yunanistan'ın NATO'yu araçsallaştırarak Ege adalarını silahlandırma politikasına Türkiye her fırsatta karşı çıkmıştır. Bir sonraki yıl da aynı öneriyi tekrarlayan Yunanistan, önerinin kabul görmemesi üzerine Ekim 1984'te Limni Adasını da kapsayacak şekilde deniz ve hava tatbikatı yapacağını açıklamıştır. Türkiye'nin tepkisi üzerine Limni Adası etrafında yaşanan gerginlik Yunanistan'ın Ege'deki hava koridorunu sivil uçuşlara kapatmasına kadar gitmiştir (Balcı, 2017: 197). Bu bölgede Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginliklerin yaşanması iki NATO ülkesini karşı karşıya getirdiği gibi aynı zamanda NATO'nun güney kanadını zayıf bırakmaktadır.

Yunanistan'ın başta Limni olmak üzere uluslararası anlaşmalara aykırı olarak silahlandığı Ege Adaları ve Türkiye'nin tanımadığı 4 millik fazla hava sahası NATO askeri tatbikatlarında sorun ortaya çıkarmıştır. Yunanistan'ın silahlandığı adaları ve hava sahasını NATO tatbikatlarına sokma isteği, her defasında Türkiye'nin engeline takılmıştır. Yunanistan ve Türkiye'nin Ege'deki sorunları NATO ittifakına taşınmaları, NATO'nun Ege'de yapmayı planladığı askeri tatbikatların iptaline yol açmaktadır. Türkiye'nin 1952 şartlarında kabul ettiği Ege'deki komuta-kontrol yetkisiyle ilgili bazı uygulamaları değiştirmek istemesi, Yunanistan'ın ise bunları tartışmak bile istememesi, Türkiye- Yunanistan çekişmesinin NATO içinde de devam etmesine sebep olmaktadır (Çelikkol, 2015: 109).

1981 Yılında PASOK'un seçimleri kazanması ve Papandreu'nun Başbakan olması iki ülke arasındaki diyalog çabalarını ortadan kaldırmıştır. Yunanistan 1984'te Türkiye'nin görüşme talebine reddederek, görüşme yapmadan petrol aranmasına izin vermiştir. Türkiye'nin de buna karşılık olarak Sismik-1 gemisini 1987 Mart'ında araştırma için Ege'ye göndermesi ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. Çatışmanın eşiğine gelen iki ülke arasındaki ilişkileri, NATO ve ABD'nin devreye girmesi ile tekrar normale döndürülmeye çalışılmıştır. 1988 yılının Ocak ayında Davos'ta başlayan ikili görüşmeler çözüm getirecek boyutlara ulaşamamıştır (Arı, 1992: 174). İki ülke içerisindeki hareketli siyaset dış politikada kararlı ve çözüme dayalı politikalar üretememiştir.

Devletçi, popülist, NATO ve Amerika aleyhtarı, Sovyet sempatzanı olan Papandreu'ya nazaran; Özal, liberal, özelleştirmeci, ABD ve NATO yanlısı ve birçok sorunda pragmatik davranan bir liderdi. Türk-Amerikan ilişkilerinde, Özal bütün gayretlerine rağmen, ABD dış politikasını istendiği gibi Yunanistan aleyhine etkileyememiş ve Yunanistan karşısında ABD'nin tam desteğini elde edememiştir. Rum lobisi, Yunanistan'ın AT üyeliği ve Yunanistan'ın jeopolitik önemi gibi önemli unsurlar ABD'nin, Türkiye ve Yunanistan arasında 7/10 oranını muhafaza etmesine, Yunanistan'ın Limni Adası başta olmak üzere adaların silahlandırılmasına göz yummasına ve hatta bunları NATO operasyonları kapsamına almasına sebep olmuştur (İşyar, 2021: 181).

Balkanlar bölgesi Yunanistan ve Türkiye'nin rekabet ettiği önemli alanlardan birisidir ve NATO bu bölgeye önem vermektedir. Soğuk Savaşın bitmesi ile bu bölgede yaşanan karışıklıklara geçte olsa NATO müdahale etmiştir. Türkiye'nin geçmişten gelen Balkanlar ile bağlantısına şüpheyle yaklaşan Yunanistan, Türkiye'nin Balkanlardaki faaliyetlerinden rahatsız olmuştur. NATO kapsamında yürütülen hareketlerde Türk uçaklarına kendi hava sahasını kullandırtmamıştır (Aksu, 2018). Yunanistan, Türkiye'nin Bosna, Kosova, Makedonya ve Arnavutluk'la yakın ilişkilerini yakından takip etmektedir.

Türkiye'nin; ABD ile Balkanlarda, Kafkasya- Orta Asya'da ve Ortadoğu gibi bölgeler de iş birliği içinde olması, Türk- Yunanistan ilişkileri ve Kıbrıs Sorunu bağlamında avantajına bir durum olmuştur. Bununla birlikte Türkiye NATO ile uyumlu politikalar izlerken, Yunanistan'ın Soğuk Savaş bitimi sonrasında Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Balkanlarda izlediği politikalar NATO ittifakı içindeki uyumunu olumsuz etkilemiştir. Bosna ve Kosova sorunlarında Sırları desteklediği gibi, bölgedeki ambargoları delmiş, Makedonya ile sorunları abartmış, Arnavutluk ile ilişkileri gerginleştirmiş ve Yugoslavya'ya yapılan NATO operasyonuna itiraz etmiştir (Oran, 2010: 292). NATO içinde uyumu olumsuz etkileyen Yunanistan karşısında NATO'ya daha fazla katkı sunan Türkiye, aynı oranda batılı müttefiklerinden destek görememiştir.

1991 yılı içinde de NATO üyeliğini kullanarak Yunanistan, anlaşmalara aykırı olarak silahlandırmış olduğu Doğu Ege adalarındaki statükoyu ve Ege'de 12 millik hava sahası iddiasını meşrulaştırma denemelerini sürdürmüştür. Ekim içinde yapılması planlanan Akdeniz Çağrı Kuvveti / 2 Tatbikatından Türkiye, NATO komuta kademesinin, Ege'deki "uluslararası suların", Yunanistan'ın isteği doğrultusunda tatbikat kapsamı dışında tutulmasını kararlaştırması nedeniyle çekilmiştir. NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Askeri Karargahından yapılan açıklamada "bu suların kapsam dışı tutulmasının NATO'nun Yunanlıların istediği gibi bu suların Yunanistan'a ait karasuları olduğunu kabul ettiği anlamına gelmediğini" belirtmesi de, Türkiye'yi ikna etmeye yetmemiştir (Gürel, 1993: 100). Türkiye uçaklarını, Yunan sınırlarının 6 mil açıklarına kadar göndererek, Yunanistan'ın sadece 6 millik bir kontrol alanına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yunanistan ise bunu kendi hava sahasına bir tecavüz olarak görerek Türk uçaklarının önünü kesmek için kendi uçaklarını göndermektedir. Bu it dalaşının 1996 yılındaki Kardak Krizinde olduğu gibi büyük bir anlaşmazlığa neden olma riski, NATO müttefiklerini devamlı olarak meşgul etmektedir (Larrabee ve Lesser, 2004: 105).

Eylül ayındaki NATO tatbikatının plan hazırlıkları için 31 Mayıs 1996'da Napoli'de yapılan askeri toplantıda Yunanistan Girit'in güneybatısında bulunan Gavdos adasının tatbikata dahil edilmesini isteyince, Türk heyeti Gavdos'un statüsünün tartışmalı olduğunu dile getirerek karşı çıkmıştır. Bu açıklama Yunanistan'da büyük bir tepkiyle karşılanmış, üst düzey yetkililer hakarete varan yorumlar yapmıştır. Konu Türk kamuoyunda Kardak kadar yer almasa da, Türkiye Doğu Ege'deki adacık ve kayalıklara ilişkin tezinden vazgeçmediğini hatırlatmıştır (Oran, 2010: 469).

Doğu Akdeniz'e kıyısı olan Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası, NATO açısından önemlidir. Türkiye NATO'nun güneydoğu kanat ülkesidir ve NATO coğrafyasının güvenliği Türkiye'nin sınırlarında başlamaktadır. Doğu Akdeniz Türkiye- NATO ilişkilerinde tartışmalara ve krizlere neden olan en önemli bölgedir. Özellikle son yıllarda İttifak ile Türkiye ve Yunanistan gibi İttifak üyeleri ile Türkiye arasında yaşananlar, Türkiye- NATO ilişkilerinin sorunlu ve sağlıksız bir seyir izlemesine neden olmaktadır (Arı, 2021: 127-128).

Kardak krizi ve Doğu Akdeniz krizi, güvenlik ikilemi parametreleri kapsamında karşılaştırıldığında, Türkiye ve Yunanistan bu krizleri kendi egemenliklerine tehdit olarak algılamışlardır. Bu güvensizlik algılaması iki ülkenin daha fazla savunma harcaması yapmasında ve silahlanmasına neden olmuştur. Kardak krizi kapsamında Türkiye ittifak arayışları çerçevesinde NATO üyelerini krize dahil olmaya davet etmiştir. Yunanistan ise Kardak krizinde Rusya ve Suriye ile iş birliği arayışına giderek aynı zamanda PKK'yı topraklarında kabul etmiştir. Doğu Akdeniz krizinde ise Türkiye, KKTC ve Libya ile işbirliği yaparken; Yunanistan ise İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Mısır ile işbirliğine gitmiştir (Gök ve Mavruk, 2022: 988-989).

Türkiye Başbakanı Ecevit 2000 yılında yaptığı açıklamada Yunanistan'ı Ege adalarını silahlandırmakla suçlamıştır. Yunanistan ise silahsızlanma konusunda Türkiye ile ihtilafli olduğu iki ada üzerindeki uçuşların engellenmesine tepki olarak NATO tatbikatından çekilmiştir. Bir başka anlaşmazlık ise Midilli'nin 80 km kuzeybatısında yer alan Bozbaba adasının NATO tatbikatına dahil edilip edilmeyeceği hususunda Mart 2007'de çıkmıştır. NATO, Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlığın büyümemesi için kötü hava şartlarını gerekçe göstererek tatbikatı iptal etmiştir. Aynı adayla ilgili gerginlik Mayıs 2008'de de çıkmış, NATO bu kez başka bir gerekçe göstererek krizin büyümesini önlemiştir (Oran, 2013: 589).

NATO genelkurmay başkanlarının 7-8 Mayıs 2009'da Brüksel'de yapılan toplantıda ittifakın yeniden yapılanması çerçevesinde Ege hava sahasıyla ilgili yeni bir tartışma başlatmıştır. Yunanistan, alınan karar gereği Türk uçaklarının Yunan hava sahasında uçmalarının kolaylaşacağı ve bir Türk komutanın Larissa'da görev yapacak olmasını kendisine tehdit olarak algılamıştır. Yunanistan, hava sahasına ilişkin anlaşmazlığı NATO'ya taşıma girişiminde bulunsa da, NATO Genel Sekreteri Rasmussen Ege'deki askeri uçuşların tamamen ikili anlaşmazlık konusu olduğunu belirtmiştir. Yunanistan'ın sorunu NATO'ya havale etme girişimi sonuçsuz kalmıştır (Oran, 2013: 588).

Yunanistan AB üyesi olma avantajını AB üyesi olmayan Türkiye karşısında kullanmaktadır. Türkiye AB'nin kendisine Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarında yer vermemesi nedeniyle, AB'nin NATO'nun imkanlarından yararlanma istediğini ilk etapta geri çevirmiştir. ABD ve İngiltere'nin araya girmesiyle imzalanan Ankara Mutabakatını, Yunanistan'ın itirazı nedeniyle AB uygun bulmamıştır (Purtaş, 2005: 25). AB'nin Yunanistan'ı her platformda öncelemesi ve Türkiye'nin çıkarlarına ters politikalar izlemesi, AB ile Türkiye arasında 60 yıldan fazla süredir devam eden üyelik görüşmelerini bitme aşamasına getirmiştir. AB'nin NATO'ya bağımlılığı düşünüldüğünde, NATO için çok güçlü bir üye konumunda olan Türkiye ile ilişkilerin bu kadar gerginleşmesi, AB'nin güvenliği için bir risk oluşturmaktadır.

Kıbrıs Sorunu kapsamında oluşan denkleme bir de İsrail dahil olmaktadır. Akdeniz'deki hidrokarbon yatakları nedeniyle enerji alanındaki güç mücadelesi Kıbrıs meselesini daha çözümsüz hale doğru götürmektedir. Çok yönlü ilişkilere sahip NATO, ABD, İsrail, Yunanistan ve Türkiye gibi aktörlerin yürüttükleri güç ve güvenlik temelli yaklaşımlar, Kıbrıs meselesi, Filistin sorunu gibi kronik meseleleri çok boyutlu ve çözülemez hale getirmektedir. Bu çok taraflı ve çok boyutlu durum, önümüzdeki yıllarda Kıbrıs meselesini bu aktörler nezdinde daha önemli bir sorun haline getirecektir (Ertem ve Karadeniz, 2015: 147)

NATO'nun 2016 yılı Temmuz ayında Polonya'nın Başkenti Varşova'da gerçekleşen devlet ve hükümet başkanları zirvesinde AB ile karma tehditlere karşı koyma, operasyonel işbirliği gerçekleştirme, siber güvenlikte ortak bir sistem geliştirme ve ortak araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunma gibi başlıklar altında bir anlaşma imzalanmıştır. Ancak NATO üyesi olarak Türkiye ve AB üyesi olarak GKRY'nin birbirlerini tanımamaları, NATO ve AB arasında imzalanan bu anlaşmanın uygulanmasını zora sokmuştur. Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşulması durumunda kazançlı çıkacak olan aktörlerin başında gelen NATO, Kıbrıs müzakerelerini yakından takip etmiştir.

2016 yılı Temmuz ayında NATO'nun devlet başkanları toplantısında AB ile güvenlik odaklı bir anlaşma imzalanmıştır. Ancak NATO'nun üyesi Türkiye ile AB üyesi GKRY'nin birbirlerini tanımamaları anlaşmanın uygulanmasını zora sokmuştur (Bayraklı ve Boyraz, 2017: 402). Türkiye ve Yunanistan arasındaki Kıbrıs anlaşmazlıkları, NATO ve AB gibi köklü örgütlerin güvenliğinde zafiyet oluşturma potansiyelini taşımaktadır. Özellikle AB güvenliğinde Türkiye gibi bir aktörün önemi bu kadar ortadayken, AB'nin Yunanistan'a olan tam desteği kendi içerisinde çelişkileri de beraberinde getirmektedir.

Son yıllarda iki NATO ülkesi olan Fransa ve Yunanistan yakınlaşması dikkat çekmektedir. Yunanistan'ın 2021 yılında Fransa ile imzaladığı savunma anlaşmasında, başka bir ülke tarafından yapılacak saldırıda birbirlerine askeri yardım da bulunacaklarını taahhüt etmişlerdir. Bu anlaşmaya NATO bağlamında bakıldığında sorunlu bir metin olarak ortaya çıkmaktadır. Zira NATO anlaşmasının 5. Maddesi üye bütün ülkelere dışardan bir saldırı durumunda yardım yapılacağını öngörmektedir. Eğer

bu anlaşma NATO üyesi Türkiye'ye karşı yapıldıysa bu durum NATO'nun anlaşmalarına uymamaktadır (Öncel, 2022: 34). Yunanistan'ın gerek Fransa ve gerekse ABD ile yaptığı ikili anlaşmalar ve faaliyetlerin Türkiye'ye yönelik kısımları NATO işbirliği ruhuna uygun görülmemektedir. Zira bu anlaşmalar Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı daha saldırgan politikalarını desteklemektedir.

Fransa ve Yunanistan yaptıkları ikili savunma anlaşmaları ile Akdeniz'de Türkiye'yi bir jeopolitik rakip olarak gördüklerini ortaya koymaktadırlar. Bu iki devletin Türkiye'ye karşı attığı adımlar NATO ittifakının Ruhuna uymamaktadır. Aynı şekilde ABD'nin Türkiye'ye karşı bazı yaptırımlar uygulaması NATO'nun ilkelerine uymamaktadır. İttifak üyesi ülkelerin NATO'nun güvenlik ilkelerinden önce kendi çıkarlarını öncelemesi ittifaka zarar vermektedir. Yunanistan ve Türkiye arasında çatışmanın önünde en büyük engel NATO bariyeridir. NATO bariyerinin zayıflatılması halinde NATO'nun güney kanadında, durdurulması zor olan bir çatışma trendi ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır (Kasapoğlu, 2021: 17). Ortaya çıkacak bir çatışma veya savaşın NATO'ya büyük bir zarar vermesi ve NATO içerisinde büyük bir çatlağın oluşmasına neden olacağı gibi, bu ihtimalin NATO'nun rakibi Rusya'nın da güçlenmesine neden olacağı aşikardır.

NATO imkanlarının AB tarafından kullanımını amaçlayan OGSP'nin karar mekanizmasına katılmak isteyen Türkiye'nin bu isteği kabul görmemiştir. Türkiye ise OGSP'nin NATO üyesi bir ülkeye karşı kullanılmayacağını ve ayrıca GKRY ve Malta'nın yer alamayacaklarını AB'ye kabul ettirmiştir. Türkiye izlediği bu çok yönlü politikalar gereği aynı zamanda Bosna-Hersek'teki AB barış gücü, EUFOR-ALTHEA harekâtı ve Kosova'daki hukuk düzeni güçleri, EULEX Misyonu ile AB operasyon ve misyonlarına katkı sağlamıştır (Kamel, 2014: 157).

2008 Nisan ayındaki NATO zirvesinde, Yunanistan hariç tüm NATO üyelerinin üye olması konusunda mutabık kaldıkları Makedonya Cumhuriyeti üye olamamıştır. Yunanistan, Makedonya'nın ismine itiraz ederek Üsküp yönetiminin bu isimle ittifaka girmesini reddetmiştir. Türkiye, Makedonya'nın ittifaka katılmasını önemli görmüş ve desteklemiştir. Zirvede yapılan bütün baskılara rağmen Atina veto gücünü kullanmıştır (Erhan, 2010: 129).

Bütün Ege ve Doğu Akdeniz'e hâkim olma düşüncesi Yunanistan için, icra ettiği tatbikatlar, kendisine satılan modern harbin dışında kalmış modası geçmiş silah ve teçhizatın bakım ve onarım masrafları önemli bir yük meydana getirmektedir. Eski silahların bakım maliyetlerinin bazen yenisinin fiyatını geçtiği bir ortamda, NATO üyesi ABD ve Fransa gibi ülkeler ellerindeki ikinci el; uçak, gemi, helikopter ve tanksavar ne varsa Yunanistan'a satmaya devam etmektedirler. Yunan ekonomisinin yıllardır çok ağır bir ekonomik kriz ile kıvrınmasına rağmen ve işler yolunda gitse bile alınan borçların 2050 yılında biteceği tahmin edilirken, Yunanistan hala silahlanmaya devam etmektedir (Alpar, 2021).

Ege'de uluslararası hava sahasında NATO görevi icra eden F-16 Türk uçaklarına Yunanistan'ın Girit Adası'na konuşlandığı Rus menşeli S-300 Hava Füze Sistemleri tarafından radar kilidi atılmasına, Türkiye tarafı en üst düzeyde Yunanistan ve ABD'ye tepki göstermiştir. Türkiye, NATO görevi yapan Türk uçaklarına karşı yapılan bu tacizi NATO'ya karşı yapılmış düşmanca bir davranış olarak değerlendirdiğini ilan etmiştir. Türkiye, ABD'nin Yunanistan'ın Rus yapımı S-300'leri kullanmasına sessiz kalması ama Türkiye'nin Rus yapımı S-400'leri almasını tehdit olarak algılayarak yaptırım tehdidinde bulunmasını çifte standart olarak değerlendirmiştir (Euronews, 2022).

Suriye ve Irak gibi komşuların da ortaya çıkan güvenlik sıkıntısı Türkiye'yi olumsuz etkilemiştir. Sınırlarında güvenliği sağlamak için ortaya çıkan hava savunma sistemi ihtiyacının ne ABD ne de NATO tarafından karşılanmaması neticesinde, Türkiye'nin bu ihtiyacını Rusya'dan S-400 olarak karşılaması, NATO ve ABD'de rahatsızlık ortaya çıkarmıştır. Kendi ulusal güvenliği için farklı tedarikçilerden savunma sistemi alan Türkiye'ye NATO ve ABD'nin tepkisi, ittifak ilişkilerinin özerk hareket etme kabiliyetini kısıtlaması neticesi ile ortaya çıkan bir maliyet olarak yorumlanmaktadır (Doğan, 2019: 149). Yunanistan'ın ABD'den silah tedariki yapabiliyorken, Türkiye'nin ABD'den en temel ulusal güvenlik ihtiyacı için tedarik sağlayamaması, ABD'nin iki ülke arasındaki taraflı politikalarını göstermektedir.

ABD ve NATO, S-400 Savunma Sistemini F-35 projesine tehdit olarak görmektedirler. Bu kapsamda ABD, en gelişmiş model F-35 uçaklarının Türkiye'ye verilmesinden vazgeçmiştir. Yine Türkiye'nin F-16 uçakları ile ilgili girişimleri yavaşlatılmıştır. ABD, Türkiye'ye savunma sanayi noktasında ihtiyaçlarını temin etmede zorluk çıkarırken, Yunanistan'ı güçlendirecek silah alımlarına izin vermektedir. ABD ve Fransa'dan aldığı uçaklar ile Yunan Hava Kuvvetleri güçlenmeye devam etmektedir (Göksedef, 2022). ABD'nin bu politikalarının arka planında, Yunanistan ve Türkiye arasındaki güç dengesini belli bir düzeyde tutma politikası yer almaktadır. ABD iki ülkeye silah satışında Türkiye'nin Yunanistan ile arayış açmaması için dengeyi gözeten politikalar izlemektedir.

NATO politika olarak silah tedariki ve savunma harcamalarının kendi bünyesinde yapılması stratejisini izlemektedir. Yunanistan'ın Rusya'dan S-300 hava savunma sistemi alması ve Türkiye'nin de S-400 hava savunma sistemini alması, NATO'nun istemediği bir durumu ortaya çıkarmıştır. Yunanistan S-300 sistemini alması ve kullanması karşısında Türkiye ise, daha gelişmiş bir versiyon olan S-400 hava savunma sistemini alarak cevap vermiştir. Yunanistan'ın S-300 almasını kabul eden NATO üyeleri, Türkiye'nin S-400 almasına tepki göstermiş ve Türkiye'nin bu hava savunma sistemlerini kullanmasının NATO'nun güvenliğini tehdit edeceğini dile getirmiştir. Özellikle NATO'nun en büyük silah tedarikçisi ABD, Türkiye'nin bu sistemleri kullanmaması için yaptırım uygulamıştır.

İki ülkenin savunma harcamaları kıyaslandığında Türkiye'nin savunma harcaması; 1960 yılında 468,8 milyon dolardan, 2019 yılında tarihinin en yüksek harcaması olan 20.44 milyar dolara kadar çıkmıştır. Yunanistan'ın savunma harcamalarına bakıldığında ise; 1960 yılında 170 milyon dolar olan harcaması, 2009 yılında 10.64 milyar dolarla tarihinin en yüksek harcamasını yapmıştır (The World Bank). İki ülkenin savunma harcamaları kıyaslandığında Türkiye'nin açık ara daha fazla harcama yaptığı görülmektedir. NATO üyesi olduktan sonra her iki ülkenin savunma harcaması düşmemiş daha fazla artarak devam etmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi iki ülkenin savunma harcamaları kıyaslandığında Türkiye açık ara önde bulunmaktadır. Yıllara göre sürekli artış gösteren harcamaların en önemli nedenlerinden birisi iki ülkenin birbirlerini tehdit olarak görmesidir.

Tablo 1: Türkiye ve Yunanistan savunma harcamaları (milyar dolar)

Yıl	Yunanistan	Türkiye
1960	0,17	0,46
1970	0,47	0,56
1980	2.28	2.67
1990	3.19	5.32
2000	4.56	9.99
2009	10.64	16.05
2019	5.47	20.44
2021	8.08	15.48

Kaynak: (The World Bank)

Türkiye'nin gerek Rogers Planı gibi olumsuz tecrübeleri gerek NATO müttefiklerinin Türkiye'nin milli güvenliğine zarar veren PKK/YPG/PYD örgütlerini silahlandırması gerekse Yunanistan'ın ABD ile attığı adımların Türkiye'de endişeye neden olması, Türkiye'yi NATO konusunda daha temkinli adımlar atmaya zorlamaktadır. İsveç ve Finlandiya'nın ittifaka dahil olması için terörle mücadelede net ve somut adımlar atılınca kadar Türkiye'nin veto hakkını kullanacağını belirtmesi ve NATO'da bu iki ülkeden isteklerini dile getirmesi buna örnek olarak gösterilebilir (Duman, 2023: 419). Finlandiya, Türkiye'nin isteklerini karşılamasıyla, 30 Mart 2023 tarihinde TBMM'nin onay vermesiyle birlikte 31. NATO ülkesi olmuştur (Çam, 2023). 2023 Temmuz ayında Litvanya'da düzenlenen NATO Zirvesinde Türkiye, İsveç'in ittifaka katılmasına yeşil ışık yakmıştır (BBC News, 2023).

Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar ve güvenlik algılamaları NATO'nun savunma planlarının hazırlanmasından askeri tatbikatların düzenlenmesine kadar bir çok noktada karar mekanizmasına olumsuz yansımaktadır. İki ülkenin NATO planlamalarında veto haklarını kullanması ittifakın güneydoğu kısmında bir zayıf entegrasyon ortaya çıkarmaktadır (Hayta, 2006: 337-338). Bununla birlikte iki NATO ülkesi güvenlik ikilemi kapsamında kendi ulusal güvenliklerini sağlamak için

ordularını güçlendirmeye devam etmektedir. Güçlenmeye devam eden Türkiye ve Yunanistan ordusunun ittifak içindeki varlığı ise NATO tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Sonuç ve öneriler

Kuruluşundan günümüze Osmanlı ve sonrasında Türkiye'ye karşı genişleme siyaseti izleyen Yunanistan, dış politikasını büyük bir oranda Türkiye karşıtlığı üzerinden yürütmektedir. Türkiye ise Yunanistan ile kötü ilişkiler dışında istikrarsız bir coğrafyanın içerisinde olduğu için daha geniş perspektiften dış politikalarını oluşturmaktadır. İki aktörün izlediği silahlanma, askeri kuvvetleri artırma, yeni ittifaklar kurma ve karşılıklı olarak birbirlerini daha az güvenli hale getirme stratejileri, iki devletin arasındaki güvenlik ikilemini göstermektedir. Geçmişte birbirleriyle savaş tecrübesi olan Türkiye ve Yunanistan, dünyanın en gelişmiş, en güçlü ve tecrübeli uluslararası güvenlik örgütü olan NATO'yu araçsallaştırarak, kendi devletlerini daha güvenli hale getirmek için mücadele etmektedirler.

Yunanistan tarafı, İngiltere, Fransa, AB, ABD ve NATO gibi aktörler ile yakın ilişkiler kurarak güç elde etmeye çalışırken; Türkiye ise Terörizmden sınır güvenliğine ve komşularıyla sorunlarla mücadele ederken, kendi milli imkanlarını iyi değerlendirerek, diğer taraftan ise NATO kapsamında batılı ülkeler ile yürüttüğü ilişkilerle güç elde etmeye çalışmaktadır. Her iki taraf bir taraftan güç devşirmeye çalışırken diğer taraftan ise en kötü senaryo için hazırlık yapmaktadırlar. Her iki aktörün kendilerini güvende hissetmemeleri iki devlet arasında bir güvensizlik sarmalına neden olmaktadır. Her iki aktörde ulusal güvenliklerini artırmaya çalışırken, karşı tarafın askeri hareketlerini tetikleyerek bir güvenlik ikilemi içerisinde yer almaktadırlar.

Çalışma kapsamında Yunanistan ve Türkiye'nin özellikle NATO'daki mücadelesine odaklanılmıştır. Her iki ülke de NATO kapsamında kendi ordularının kurumsallaşmasında ve güç kazanmasında önemli kazanımlar elde etmiştir. Aynı zamanda her iki ülke de ABD'nin NATO kapsamında oluşturduğu güvenlik anlayışı ile zaman içerisinde kendi güvenlik anlayışlarını geliştirmişlerdir. Dolayısıyla ABD'nin her iki ülke üzerinde önemli etkileme kapasitesi bulunmaktadır. Yunanistan NATO ittifakının bir üyesi olsa da, yaptığı seçimler ile kendi çıkarlarını ittifakın çıkarlarından önce tutarak kendi çıkarları için en kötü senaryoları üretmektedir. Kıbrıs'ta Türkiye'yi yok sayması ve Ege Adaları'nın silahlandırılması gibi izlediği politikaların geçerliliğini sağlamak için NATO'yu kullanmaktadır. Türkiye ise uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını korumak için Yunanistan'a hem sahada hem de NATO'da ki masada kararlı bir duruş sergilemektedir. İki ülkenin NATO ittifakına yaptığı katkı itibarıyla kıyaslandığında, Türkiye'nin katkısının çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Yunanistan, NATO'nun en önemli üyelerinden olan ABD, Fransa gibi ülkelerden aldığı destekle Türkiye'ye karşı dış politika davranışlarını belirlerken işbirliği yerine güvensizlik seçeneği üzerinden gitmektedir. Yunanistan'ın bu tutumu Türk toplumu ve Yunanistan toplumunun birbirlerine bakış açısını olumsuz etkilemektedir. Türkiye ise Yunanistan'ın yanında ABD ve Fransa ile bölgesindeki meselelerde ciddi fikir ayrılıkları yaşamaktadır. Batı dünyasından ekonomik, siyasi ve askeri destek alan Yunanistan'ın bu fikir ayrılıklarını da avantaja çevirdiğini iyi analiz eden Türkiye ise, bir taraftan ordusunu güçlendirirken diğer taraftan ise NATO ekseninde masada çözüm arayışı içerisinde. Aynı zamanda Türkiye, Yunanistan'ın kendisini tehdit olarak algılayarak silahlanmasına ve tahriklerine karşılık vermekten çekinmemektedir. Rus hava savunma sistemlerini alan her iki ülke, kendi aralarındaki silahlanma yarışına NATO ve ABD'nin de taraf olmasını sağlayacak adımları atmışlardır. Kuruluşundan günümüze Yunanistan, izlediği genişleme siyasetini, NATO kapsamında yeniden uyarlayarak Türkiye'ye karşı yapmış olduğu tahriklerle, kurumsal ve sistematik hale getirmeye çalışmaktadır. Her iki devletin birbirlerini tehdit olarak görmesi ve sonrasında silahlanması ise iki ülke ekonomileri üzerinde ciddi bir yük oluşturmakta ve özellikle Yunanistan'ın yıllardır devam eden kötü ekonomisinin daha da kötüleşeceği tahmin edilmektedir. Her iki devletin karşılıklı güvenlik kaygıları iki devlet arasında bir güvenlik ikilemi oluşturmakta ve iki devlette bu güvenlik ikileminde NATO'ya daha fazla bağımlı hale gelmektedirler. Her iki ülkenin güvenlik ikilemi kapsamında izlediği politikalar, bu ülkelerin kontrollü gerginliği yönetmede tecrübesini artırmaktadır ve bu noktada NATO iki ülke arasında önemli bir perde olmaktadır.

Kaynakça

- Akbaş, Z., Çelik, A. H., Duman, M. (2019). İkinci yüzyılında iş birliği ve çatışma sarmalında Türk- Amerikan ilişkileri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2226-2258. <https://doi.org/10.26466/opus.532884>
- Aksu, F. (2014). Uyuşmazlık- Kriz sarmalından algı değişimine Türkiye- Yunanistan ilişkileri. Mustafa Kaymakçı ve Cihan Özgün. (Ed.). Rodos ve İstanköy Türklüğü içinde (ss.55-90) RİOTKDD Yayınevi.
- Aksu, F. (2018). *Ege Denizi'ne ilişkin sorunlar Rogers Planı ve Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüşü*. 25 Ağustos 2023 tarihinde <http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ege-denizi-ne-iliskin-sorunlar/nato-komuta-kontrol-sorunlar/rogers-plan-ve-yunanistan-n-nato-askeri-kanad-na-doenuesue> adresinden erişildi.
- Alacakaptan, A. (1986). *Atlantik ittifakı*. Tisa Matbaası.
- Albayrak, M. (2000). Türkiye'nin Kıbrıs politikaları (1950-1960). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(46), 249-275.
- Alpar, G. (2 Haziran 2021). Akıl tutulması ve işgal altındaki Yunanistan!. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, <https://www.sde.org.tr/guray-alpar/genel/akil-tutulmasi-ve-isgal-altindaki-yunanistan-kose-yazisi-22517>
- Alpar, G. (2020). *Türkiye'nin güvenliğini anlamak*. Nobel Yayıncılık.
- Arı, T. (1992). Kıta Sahaneliği sorunu ve Türk- Yunan ilişkileri. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(1-2), 167-184.
- Arı, T. (2021). *Uluslararası güç mücadelesinin yeni arenası Doğu Akdeniz*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Aydın, N. (2008). *Milli Siyaset Belgesi Türklerin küresel güç doktrini*. Kum Saati Yayınları
- Ayhan, H. (Ekim 2014). Batı Trakya Türk azınlığının hukuki ve siyasi sorunlarının asimilasyon politikası çerçevesinde tahlili. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 173- 188.
- Atatorun, M. (2023). Türkiye- NATO ilişkilerinin ahlaki zeminini kurmak. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(85), 274-291. <https://doi.org/10.17755/esosder.1195846>
- Babalı, T. (2014). 2000'lerde Türkiye- Yunanistan ilişkileri ve Türk azınlığın durumu: Gelmeyen Bahar, Y. Okay (Ed.). *Türk- Yunan ilişkileri üzerinde makaleler* içinde (ss.295-323) Doğu Kitabevi.
- Balcı, A (2017). *Türkiye dış politikası ilkeler, aktörler, uygulamalar*. Alfa Basım Yayım.
- Bayraklı, E. ve Boyraz, H. M. (2017). Türkiye'nin Kıbrıs politikası 2016, B. Duran, K. İnat, M. Caner. (Ed.) *2016 Türk dış politikası yillığı* içinde (ss. 397-418) SETA Yayınları.
- Bayramoğlu, N. N. (2006). *Türk- Yunan yakınlaşmasında (1999-2006) Yunan medyasının rolü*. Ebabel Yayıncılık.
- Başeren, S. H. (2006). *Ege sorunları*. Tüдав Yayınları.
- BBC News, (2023, 11 Temmuz). Türkiye'den İsveç'in NATO üyeliğine yeşil ışık: zirve öncesi nasıl anlaşma sağlandı, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cw489877g0eo>
- Bennett, A. L. ve Oliver, J. K. (2015). *Uluslararası örgütler*. BB101 yayınları.
- Bilgiç, A. (2012). Güvenlik ikilemi'ni yeniden düşünmek: güvenlik çalışmalarında yeni bir perspektif. Aydın, M., Brauch, H.H., Çelikpala, M., Spring U. O., Polat, N., (Ed.). *Uluslararası ilişkilerde çatışmadan güvenliğe* içinde (ss.337-352.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Birlik, E. (2008). *Kısaç Harekatı NATO'nun yeni stratejik konsepti*. Profil Yayıncılık.
- Cem, İ. (2009). *Türkiye, Avrupa, Avrasya*, Birinci Cilt. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çam, Ö. T. (2023, 31 Mart). Finlandiya NATO'ya en hızlı katılan ülkelerden olacak, Anadolu ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/finlandiya-natoya-en-hizli-katilan-ulkelerden-olacak/2860204#>
- Çelikkol, O. (2015). *Dünden bugüne Türk- Yunan ilişkileri'ne bir bakış*. Bilgesam Yayınları.
- Çelikpala, M. (2019, Kasım). Güvenlik ikilemi, Güvenlik Yazıları Serileri, No.48, https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/12/GuvenlikIkilemi_MitatCelikpala_v.1.pdf
- Çukur, S. (2018, 2 Kasım). Uluslararası ilişkilerde realizm ve güvenlik, *Uluslararası Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/2018/11/02/uluslararasi-iliskilerde-realizm-ve-guvenlik/>
- Demirci, M. C. (2020, 26 Ağustos). Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasıyla Türkiye'ye Ege'de yüzde 10'dan az bir alan kalacak. Euronews, <https://tr.euronews.com/2020/08/26/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-ucularina-dokunuyor-gorus>
- Duman, M. (2023). 70. Yılında Türkiye-NATO ilişkilerinin tarihsel boyutu. *Akademik Hassasiyetler*, 10(21), 400-429.

- Duman, H. (1987). *Gezilerim NATO, AET (AT) ve OECD tarihten seçilmiş bazı kısımlar*, Acar Matbaacılık.
- Doğan, Z. (2019). Türkiye- ABD ilişkilerinin temel dinamikleri ve stratejik ittifak boyutu. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 133-156.
- Ertem, H. S. ve Karadeniz, R. F. (2015). İşbirliği ve çatışma alanlarıyla 2000’li yıllarda Türkiye-ABD ilişkileri. Özden Zeynep Oktav ve Helin Sarı Ertem (Ed.). *2000’li Yıllarda Türk Dış Politikası fırsatlar, riskler ve krizler içinde* (ss. 113-164) Nobel Yayıncılık.
- Erdurmaz, S. (2010). *Soğuk Savaş sonrası silahlanma*. Berikan Yayınevi.
- Erhan, Ç. (2010). *Türk Dış Politikası’nın güncel sorunları*. İmaj Yayınevi.
- Euronews, (2022, 30 Ağustos), Erdoğan: Yunanistan S-300 radar kilidi atarak NATO ve müttefiklerine meydan okudu, Euronews, <https://tr.euronews.com/2022/08/30/erdogan-yunanistan-s-300-radar-kilidi-atarak-nato-ve-muttefiklere-meydan-okudu>
- Fazla, H. (2022). *1952’den 2022’ye NATO ve Türkiye*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gök, A. ve Mavruk, Ç. (Temmuz 2022). Türkiye-Yunanistan arasında güvenlik ikilemi ve silahlanma yarışı: kardak ve doğu akdeniz krizleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 973-993. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.914007>
- Göksedef, E. (2022, 2 Aralık). Türkiye’nin F-35 programından çıkarılması ve Yunanistan’ın savaş uçağı anlaşmaları Ege’de güç dengesini değiştirir mi?, BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c881406q91vo>
- Gözen, R. (2018). NATO: ittihattan ihtilafa dönüşen ittifak, Şaban H. Çalış ve Erdem Özlük (Ed.). *Küresel ilişkiler çağında uluslararası örgütler içinde* (121-175). Çizgi Kitabevi.
- Griffiths, M., O’Callaghan, T. ve Roach, S.S. (2013). *Uluslararası ilişkilerde temel kavramlar* (Cesran, Çev.). İkinci Basımdan Çeviri, Nobel.
- Güngörmez, O. (2019). Yunanistan. Enes Bayraklı, Hasan Basri Yalçın (Ed.). *Avrupa’da PKK yapılanması içinde* (ss. 609- 659) Seta Kitapları.
- Gürel, Ş. S. (1993). *Tarihsel boyu içinde Türk Yunan ilişkileri 1821-1993*. Ümit Yayıncılık.
- Gürel, Ş. S. (2018). *Tarihsel boyu içinde Türk Yunan ilişkileri 1821-1993*. İmge Kitabevi.
- Hayta, N. (2006). *Ege Adaları sorunu 1911’den günümüze*. Gazi Kitabevi.
- Kaçar, G. (2014, 11 Mart). Güvenlik ikilemi. TUIÇ Akademi, <https://www.tuicakademi.org/guvenlik-ikilemi/>
- Kalelioğlu, O. (2009). *Tarih boyunca Türk-Yunan ilişkileri ve Megali-İdea*. Bilgi Yayınevi.
- Kamel, A. (2014). *1923’ten günümüze Türk Dış Politikası ve diplomasisi*. İnkilap Kitabevi.
- Kamil, İ. (2017). Soğuk Savaş sırasında balkan devletleri (1945-1990), İ. Kamil (Ed.). *Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar (1990-2015) içinde* (ss.3- 106) Nobel Yayınları.
- Karaosmanoğlu, A. L. (2014). *NATO’nun dönüşümü*, Uluslararası İlişkiler, 10(40), 3-38.
- Kasapoğlu, C. (2021, Ekim). Fransa- Yunanistan savunma ittifakı& Türk- Yunan askeri dengesinin geleceği, Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi, Dış Politika & Güvenlik, <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2021/10/211012-FRA-GRE-TUR.pdf>
- Kayıran, M. ve Metintaş, M.Y. (2018). Türk- Yunan ilişkileri (1878- 1952). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 1(3), 33-73.
- Köni, H. (2016). *Kaos Batı hakimiyetinin çöküşü*. Wizart Yayınları.
- Larrabee, F. S. ve Lesser, I. O. (2004). Belirsizlik döneminde Türk Dış Politikası, Çeviren: Mustafa Yıldırım, Ötüken Yayınları.
- İşyar, Ö. G. (2021). *Türk Dış Politikası sorunlar süreçler*. Dora Basım- Yayın.
- İren, A. ve Atlı, M. (2022). Neo-realist perspektiften doğu akdeniz ve enerji güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 325-342.
- Oran, B. (2009). *Türk Dış Politikası kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar, 1919-1980*, Cilt I. İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2010). *Türk Dış Politikası kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar, 1980-2001*, Cilt II. İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2013). *Türk Dış Politikası kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar, 2001-2012*, Cilt III. İletişim Yayınları.
- Ölçekçiler, F. (2017). *Teorik çerçevede geçmişten günümüze Türkiye Dış Politikası*. Karadeniz Kitap.
- Öncel, R. (2022). Yunanistan’ın hava kuvvetleri modernizasyonu ve ittifak ilişkileri, SETA, Turkuaz.

- Özgör, F.N. (2021). Ege Denizi'nde egemenliği belirsiz coğrafi oluşumlar sorunu'nu ortaya çıkaran kardak krizi; Türkiye ve Yunanistan'daki etkileri. *TroyAcademy International Journal of Social Sciences*, 6(2), 643-668.
- Öztürk, O. M. (2001). *Türk Dış Politikasında Balkanlar*, Ömer E. Lütem ve Birgül Demirtaş Coşkun (Ed.). *Balkan diplomasisi İçinde* (ss. 1-32) ASAM Yayınları.
- Purtaş, F. (2005). Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun dönüşümü ve genişlemesi çerçevesinde Türk Amerikan askeri ilişkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1(2), 7-31.
- Sediroğlu, S. C. (2023). Soğuk Savaş Sonrası dönemde Balkanlarda Türk- Yunan taraflarının karşılıklı güvenlik algılamaları ve çıkmazları, *Trends In Business and Economics*, 37(1), 68-80. Doi: 10.5152/TBE.2022.97476
- Soysal, İ. (1977). Türk-Amerikan siyasal ilişkilerinin ana çizgileri. *Belleten*, XLI(162), 257-276.
- Şahingöz, B. ve Tütüncü, A. (2017). Türkiye ve Yunanistan arasında silahlanma yarışı var mı?. *Ekonomi Bilimler Dergisi*. 9(2), 1-14.
- Soysal, İ. (1977). Türk- Amerikan Siyasal ilişkilerinin ana çizgileri. *Türk Tarih Kurumu Belleten*, 41(162), 257-276.
- The World Bank, Military expenditure (current USD) - Greece, Türkiye, (t.y.). 25 Temmuz 2023 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=GR-TR> adresinden erişildi.
- Uzun, H. (2004). 1919-1959 Yılları arasında Türkiye- Yunanistan ilişkileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 5(2), 35-50.
- Üçağaç, A. ve Kalkan, D. (2023). Çin Halk Cumhuriyeti-Hindistan sınır sorunlarının yerel, bölgesel ve küresel faktörler bağlamında analizi: Doğu Ladakh örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 18(2), 285-307.
- Walt, S. M. (2022, 26 Temmuz). Does anyone still understand the 'security dilemma?', *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/07/26/misperception-security-dilemma-ir-theory-russia-ukraine/>
- Yaycı, C. (2020). Yunanistan talepleri (ege sorunları) soru ve cevaplarla. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yorulmaz, M. (2014). "Değişen" uluslararası güvenlik algılamaları bağlamında Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde "değişmeyen" güvenlik paradoksu. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 103-135.
- Yüceer, S. (2002). Tarihsel perspektif içinde Türkiye'nin NATO'ya girişi ve meclisteki yankıları. *Atatürkçü Bakış*, 1(1), 71-89.

Etik kurul onayı

Bu çalışmada açık erişimi olan veriler kullanılması ve analiz edilmesi sebebi ile bu çalışma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.